

पदविका (ए.एन.एम./जी.एन.एम.) परिचर्या
अभ्यासक्रमांच्या नवीन संस्थांना मान्यता देणे
/विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेत वाढ करणेबाबतची
कार्यपध्दती.

महाराष्ट्र शासन
वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: एनयुआर २०१७/प्र.क्र. २१२/१७/शिकाना/शिक्षण १
बॅरक क्र.३, हैद्राबाद हाऊस, सिव्हील लाईन्स, नागपूर-४४०००१.
तारीख: १३ जुलै, २०१८

- वाचा :**
- १) शासन निर्णय क्रमांक : एनयुआर १३०३/प्र.क्र.१४७/०३/शिक्षण १, दिनांक २१.०३.२००५
  - २) शासन निर्णय क्रमांक : एनयुआर २०११/प्र.क्र. ७७९/११/शिक्षण १, दिनांक १९.०१.२०११
  - ३) शासन निर्णय क्रमांक : एनयुआर २०११/प्र.क्र. ४१७/११/शिक्षण १, दिनांक २४.०६.२०११
  - ४) शासन निर्णय क्रमांक : मआवि २०११/प्र.क्र. ८६२/११/शिक्षण १, दिनांक १५.१०.२०११
  - ५) शासन निर्णय क्रमांक : डब्ल्युपीएम २०१२/प्र.क्र. २४७/१२/शिक्षण १, दिनांक २७.३.२०१४
  - ६) शासन निर्णय क्रमांक : एनयुआर २०१४/प्र.क्र. २३४/१४/शिक्षण १, दिनांक ३.३.२०१५
  - ७) अधिसूचना क्रमांक : एमएनसी १६१२/प्र.क्र. १५५/१२(भाग २)/अधिनियम, दिनांक ७.७.२०१४
  - ८) शासन निर्णय क्रमांक : एमईडी २०१७/प्र.क्र. २१०/१७/शिक्षण १, दिनांक २६.१०.२०१७

प्रस्तावना :

राज्यामध्ये परिचर्या विषयक पदविका स्तरावर ए.एन.एम. व जी.एन.एम. हे अभ्यासक्रम राबविले जातात. पदविका स्तरावरील अभ्यासक्रमांसाठी महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेमार्फत शासनास इच्छूक संस्थांची शिफारस केली जात होती. या सर्व अभ्यासक्रमांसाठी केंद्रीय स्तरावर भारतीय परिचर्या परिषद कार्यरत होती. या परिषदेमार्फत अभ्यासक्रम राबविणे व संस्थांची मंजूरी याबाबत निकष निश्चित केले जात होते.

तथापि, सिव्हील अपिल क्र. १२७५९-१२७६१/२०१७ कर्नाटक राज्य असोसिएशन ऑफ मॅनेजमेन्ट ऑफ नर्सिंग अँड अलाइड हेल्थ सायन्स इन्स्टिट्युशन आणि इतर विरुद्ध भारतीय परिचर्या परिषद आणि इतर या मा.सर्वोच्च न्यायालयात दाखल करण्यात आलेल्या प्रकरणामध्ये मा.सर्वोच्च न्यायालयाचे दिनांक ११.०९.२०१७ रोजीचे आदेश, मा.उच्च न्यायालय खंडपीठ औरंगाबाद येथील रिट याचिका क्र. १०६३९/२०१७ शिवा ट्रस्ट संचालित सुप्रियाताई सुळे कॉलेज ऑफ नर्सिंग, अहमदनगर विरुद्ध महाराष्ट्र शासन व इतर या प्रकरणामध्ये दिलेल्या निर्णयानुसार भारतीय परिचर्या परिषदेस परिचर्या अभ्यासक्रमास मान्यतेचे अधिकार नाहीत. या आदेशानुसार सद्यःस्थितीत भारतीय परिचर्या परिषदेचे अधिकार कमी करण्यात आल्यामुळे याविषयी राज्य शासनामार्फत धोरण ठरविणे आवश्यक आहे.

तसेच शासनामार्फत महाराष्ट्र परिचर्या परिषद अधिनियम १९६६ मध्ये सुधारणा करुन, महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ अधिनियम २०१३ हा कायद्याद्वारे नविन यंत्रणा तयार करण्यात आली आहे. त्याअनुषंगाने मा. उच्च न्यायालय औरंगाबाद खंडपीठ येथे दाखल रिट याचिका क्र.९९६३/२०१४ या प्रकरणामध्ये दिनांक ३१.०१.२०१८ रोजी मा.उच्च न्यायालयाने अंतिम आदेश पारित केले आहेत. त्यामुळे आता महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ अधिनियम, २०१३ या कायद्याच्या अंमलबजावणीस कोणतीही हरकत नाही.

तसेच, मा.उच्च न्यायालय खंडपीठ औरंगाबाद येथील पी.आय.एल. क्र. ७२/२०१३ खाजगी नर्सिंग स्कूल आणि कॉलेज मॅनेजमेंट असोसिएशन, औरंगाबाद विरुद्ध महाराष्ट्र शासन व इतर या प्रकरणातील दिनांक ०९.०७.२०१३ रोजीचे आदेश विचारात घेता धोरण निश्चित करणे आवश्यक आहे.

या पार्श्वभूमीवर उपरोक्त न्यायालयीन आदेश विचारात घेता, राज्यातील पदविका परिचर्या विषयक अभ्यासक्रमांच्या नवीन संस्थांच्या तसेच अस्तित्वात असलेल्या संस्थांचा विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेत वाढ करण्याच्या प्रस्तावास मान्यता देण्यासंदर्भात निकष व सर्वसमावेशक धोरण निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील पदविका परिचर्या विषयक अभ्यासक्रमांच्या नवीन संस्थांच्या तसेच अस्तित्वात असलेल्या संस्थांच्या विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेत वाढ करण्याच्या प्रस्तावास मान्यता देण्यासंदर्भात संदर्भ क्र. १ ते ६ येथील शासन निर्णयासह यापूर्वीचे अनुषंगिक सर्व शासन निर्णय, परिपत्रक, मार्गदर्शक सूचना अधिक्रमित करुन पुढीलप्रमाणे कार्यपध्दती विहित करण्यास शासन याद्वारे मान्यता देत आहे.

पदविका (ए.एन.एम./ जी.एन.एम.) परिचर्या अभ्यासक्रम :

भाग अ-

- i. महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ यांनी सन २०१९-२० पासून नवीन ए.एन.एम./ जी.एन.एम. या परिचर्या अभ्यासक्रमाचे महाविद्यालय सुरु करण्यासाठी तसेच अस्तित्वात असलेल्या परिचर्या संस्थांच्या विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेत वाढ करण्याबाबत आवश्यक प्रस्ताव दाखल करण्यासाठी किमान ४० व जास्तीत जास्त १०० विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेसाठी सप्टेंबर २०१८ पर्यंत निकष निश्चित करावे व शासनाकडे अंतिम मंजूरीसाठी सादर करावे.
- ii. शासनामार्फत अंतिम करण्यात आलेल्या निकषांनुसार संबंधित संस्थेचे प्रस्ताव महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळामार्फत महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ अधिनियम, २०१३ कलम २८ अन्वये छाननी व तपासणी करुन शिफारशीसह अथवा शिफारस नाकारुन स्वयंस्पष्ट अभिप्रायसह विहित कालावधीत शासनाकडे सादर करण्यात यावेत.

- iii. शासन निर्णय दिनांक २६.१०.२०१७ अन्वये किंवा शासनाने वेळोवेळी निश्चित केलेले शुल्क आकारून सदर प्रस्तावांची छाननी संचालक, वैद्यकीय शिक्षण यांच्या मार्फत उक्त निकषांच्या आधारे करण्यात येईल.
- iv. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण यांचेमार्फत सक्षमता तपासणी झाल्यानंतर उक्त निकषांची पूर्तता करीत असल्यास संबंधित संस्थेस शासनमार्फत महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ अधिनियम, २०१३ कलम २८ अन्वये अंतिम मान्यता देण्यात येईल.
- v. नवीन ए.एन.एम./जी.एन.एम परिचर्या अभ्यासक्रमाचे महाविद्यालय सुरु करताना किमान ४० विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेस मान्यता देण्यात येईल. प्रवेश क्षमता वाढ जास्तीत जास्त १०० विद्यार्थी मर्यादेपर्यंत राहिल.
- vi. त्या आधारावर महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळामार्फत संबंधित संस्थेस महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ अधिनियम, २०१३ कलम २७ ते ३२ नुसार संलग्नतेबाबत कार्यवाही करण्यात यावी.
- vii. तसेच वाढीव विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेसाठी ज्या महाविद्यालयांच्या नर्सिंग अभ्यासक्रमांची प्रथम तुकडी उत्तीर्ण होऊन बाहेर पडली असेल, त्या महाविद्यालयांनी महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळाकडे विहित कालावधीत प्रस्ताव सादर करावेत. महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळाने सदर संस्था वाढीव विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेसाठी निकषांच्या आधारे सक्षम आहे किंवा नाही याची छाननी करून महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ अधिनियम, २०१३ कलम २८ नुसार विहित कालावधीत प्रस्ताव शासनास सादर करावेत.
- viii. सदर वाढीव विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेच्या प्रस्तावांची संचालक, वैद्यकीय शिक्षण यांच्यामार्फत सक्षमता तपासणी करण्यात येईल, सदर सक्षमता तपासणीसाठी शासन निर्णय दिनांक २६.१०.२०१७ अन्वये किंवा शासनाने वेळोवेळी निश्चित केलेले शुल्क आकारण्यात येईल. असा तपासणी अहवाल शासनास प्राप्त झाल्यानंतर पुढील कार्यपद्धती अनु. iv, v व vi प्रमाणे राहिल.
- ix. नवीन ए.एन.एम./ जी.एन.एम या परिचर्या अभ्यासक्रमाचे महाविद्यालयास प्रथम तुकडी बाहेर पडेपर्यंत दरवर्षी शासनाची मान्यता (Renewal of Permission) घेणे आवश्यक राहिल. सदर कार्यवाही महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ अधिनियम, २०१३ कलम ३० अन्वये करण्यात येईल.
- x. महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळामार्फत या संदर्भात (Renewal of Permission) प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर दिनांक २६.१०.२०१७ रोजीच्या शासन निर्णयामध्ये नमूद करण्यात आलेल्या शुल्काच्या २५% रक्कम त्या-त्या वर्षी भरणा केल्यानंतर संचालक, वैद्यकीय शिक्षण यांचेमार्फत तपासणी करून पुढील वर्षाची मान्यता प्रदान करण्यात येईल.

- xi. मान्यता दिलेल्या संस्थांनी नर्सिंग अभ्यासक्रमांच्या प्रवेशाबाबत राज्य शासन/केंद्र शासन/मा.सर्वोच्च न्यायालय अथवा मा.उच्च न्यायालयांनी वेळोवेळी दिलेल्या आदेशानुसार कार्यपद्धती अवलंबणे आवश्यक राहिल.
- xii. महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ व राज्य शासन यांनी नर्सिंग अभ्यासक्रमासाठी केलेल्या नियमांचे व मानकांचे पालन करणे संस्थेस बंधनकारक राहिल.
- xiii. महाराष्ट्र एज्युकेशनल इन्स्टिट्युशन्स (प्रोहिबिशन ऑफ कॅपिटेशन फी) ॲक्ट, १९८७ (महाराष्ट्र ॲक्ट क्र.४१ १९८८) मधील तरतूदींचे संस्थेने काटेकोरपणे पालन करणे आवश्यक राहिल.
- xiv. शासकीय कायदा / नियम आणि मा.सर्वोच्च व मा.उच्च न्यायालय यांनी वेळोवेळी दिलेल्या निर्णयानुसार शैक्षणिक शुल्कासाठी जी कार्यपद्धती अनुसरणे वेळोवेळी भाग असेल, त्याप्रमाणे शैक्षणिक शुल्क निश्चित करण्यात यावे.
- xv. खाजगी विनाअनुदानीत संस्थांनी आवर्ती / अनावर्ती स्वरूपाच्या खर्चासाठी शासनाकडे अनुदानाची मागणी करणार नाही असे लेखी अभिवचन शासनास दिले पाहिजे.
- xvi. संस्थेने कोणत्याही परिस्थितीत सक्षम प्राधिकरणाने मान्य केलेल्या विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेपेक्षा जास्त विद्यार्थी प्रवेश करू येऊ नयेत.

भाग ब-

अ) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेकडून दि. ७.७.२०१४ पूर्वी शिफारस करण्यात आलेले प्रस्ताव (दि. ११.७.२०१४ पूर्वी)-

- १) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेच्या शिफारशीनंतर संस्थांनी (राज्य शासनाच्या आवश्यकता प्रमाणपत्राशिवाय) थेट भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केले असतील व भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी प्रस्ताव मान्य केला असेल अथवा अमान्य केला असेल अथवा त्याबाबत काहीही निर्णय दिलेला नसेल तर अशा प्रस्तावांबाबत शासनस्तरावर कोणताही निर्णय घेण्यात येणार नाही. अशा प्रकरणी संबंधित संस्थांनी नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करावेत.
- २) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेने शासनाकडे शिफारस केल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल व प्रस्तावास भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी मान्यता दिली असेल तर अशा प्रस्तावांबाबत भारतीय परिचर्या परिषदेने दिलेली मान्यता अंतिम समजण्यात येईल. यामध्ये शासनस्तरावर कोणताही बदल करण्यात येणार नाही.
- ३) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेने शासनाकडे शिफारस केल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल व भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी

- प्रस्ताव अमान्य केला असेल, तथापि आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत अद्याप संपुष्टात आली नसेल तर अशा संस्थांची शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार **सशुल्क तपासणी** करून मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.
- ४) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेने शासनाकडे शिफारस केल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल व भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी प्रस्ताव अमान्य केला असेल व आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत संपुष्टात आली असेल तर अशा संस्थांनी **नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव** सादर करावेत.
- ५) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेने शासनाकडे शिफारस केल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल व संस्थेने भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केल्यानंतर भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी कोणताही निर्णय दिला नसेल व आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत अद्याप संपुष्टात आली नसेल तर अशा संस्थांची शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार **सशुल्क तपासणी** करून मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.
- ६) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेने शासनाकडे शिफारस केल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल व संस्थेने भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केल्यानंतर भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी कोणताही निर्णय दिला नसेल व आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत संपुष्टात आली असेल तर अशा संस्थांनी **नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव** सादर करावेत.
- ७) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेने शासनाकडे शिफारस केल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, तथापि संस्थेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केला नसेल व आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत अद्याप संपुष्टात आली नसेल तर अशा संस्थांची शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार **सशुल्क तपासणी** करून मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.
- ८) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेने शासनाकडे शिफारस केल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, तथापि संस्थेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केला नसेल व दरम्यान आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत संपुष्टात आली असेल तर अशा संस्थांनी **नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव** सादर करावेत.
- ९) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेकडून दि.०७.०७.२०१४ पूर्वी शासनाकडे शिफारस करण्यात आली आहे, तथापि राज्य शासनाकडून संस्थेस आवश्यकता प्रमाणपत्र नाकारण्यात आलेले आहे, अशा

प्रकरणी संस्थांनी नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करावेत.

- १०) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेकडून दि.०७.०७.२०१४ पूर्वी शासनाकडे शिफारस करण्यात आली आहे, तथापि असा प्रस्ताव शासनास्तरावर प्रलंबित असेल तर, अशी सर्व प्रकरणे कायमस्वरूपी नस्तीबंद करण्यात येत असून त्यावर शासनामार्फत कोणतीही कार्यवाही करण्यात येणार नाही. अशा प्रकरणी महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळ अधिनियमातील तरतूदीनुसार संस्थांनी नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करावेत.

आ) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि. ७.७.२०१४ नंतर शिफारस करण्यात आलेले प्रस्ताव-

- १) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शिफारशीसह प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, संस्थेने भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केला असेल व अशा प्रस्तावास भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी मान्यता दिली असेल तर अशा प्रस्तावांबाबत भारतीय परिचर्या परिषदेने दिलेली मान्यता अंतिम समजण्यात येईल. यामध्ये शासनस्तरावर कोणताही बदल करण्यात येणार नाही.
- २) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शिफारशीसह प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, संस्थेने भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केला असेल व भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी प्रस्ताव अमान्य केला असेल, तथापि आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत अद्याप संपुष्टात आली नसेल तर अशा संस्थांची शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार **सशुल्क तपासणी** करून मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.
- ३) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शिफारशीसह प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, संस्थेने भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केला असेल व भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पूर्वी प्रस्ताव अमान्य केला असेल, तसेच आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत संपुष्टात आली असेल तर अशा संस्थांनी **नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव** सादर करावेत.
- ४) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शिफारशीसह प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, संस्थेने

भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केला असेल व अशा प्रस्तावावर भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पर्यंत कोणताही निर्णय दिला नसेल, तथापि आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत अद्याप संपुष्टात आली नसेल तर अशा संस्थांची शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार **सशुल्क तपासणी** करुन मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.

- ५) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शिफारशीसह प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, संस्थेने भारतीय परिचर्या परिषदेकडे प्रस्ताव दाखल केला असेल व अशा प्रस्तावावर भारतीय परिचर्या परिषदेने दि.११.०९.२०१७ पर्यंत कोणताही निर्णय दिला नसेल, तसेच आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत संपुष्टात आली असेल तर अशा संस्थांनी **नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव** सादर करावेत.
- ६) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शिफारशीसह प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, तथापि संस्थेने भारतीय परिचर्या परिषदेकडे दि.११.०९.२०१७ पूर्वी प्रस्ताव दाखल केला नसेल व आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत अद्याप संपुष्टात आली नसेल तर अशा संस्थांची शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार **सशुल्क तपासणी** करुन मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.
- ७) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शिफारशीसह प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर शासनाकडून आवश्यकता प्रमाणपत्र प्रदान करण्यात आले असेल, तथापि संस्थेने भारतीय परिचर्या परिषदेकडे दि.११.०९.२०१७ पूर्वी प्रस्ताव दाखल केला नसेल व आवश्यकता प्रमाणपत्राची मुदत संपुष्टात आली असेल तर अशा संस्थांनी **नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव** सादर करावेत.
- ८) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.०७.०७.२०१४ नंतर शासनाकडे शिफारस करण्यात आली आहे, तथापि शासनाकडून संस्थेस आवश्यकता प्रमाणपत्र नाकारण्यात आलेले आहे, अशा प्रकरणी संस्थांनी **नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव** सादर करावेत.
- ९) महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शासनाकडे शिफारस करण्यात आली आहे, तथापि असा प्रस्ताव शासन स्तरावर प्रलंबित असेल तर, अशा प्रकरणी शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार संस्थांकडून विहीत करण्यात आलेल्या शुल्काच्या फरकाची रक्कम भरणा करुन घेऊन (पूर्वीच्या तरतूदीनुसार शुल्क भरणा

करण्यात आले असल्यास) /सशुल्क (पूर्वीच्या तरतूदीनुसार शुल्क भरणा करण्यात आले नसल्यास) तपासणी करुन अंतिम मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.

इ) संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन यांच्याकडून दि.७.७.२०१४ नंतर शिफारस करण्यात आलेले प्रस्ताव -

संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन यांचेमार्फत दि. ७.७.२०१४ नंतर शासनास शिफारस करण्यात आलेले/माहितीस्तव/उचित कार्यवाहीस्तव सादर करण्यात आलेले/पाठविण्यात आलेले तथापि शासनस्तरावर प्रलंबित असलेले सर्व प्रस्ताव महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळ अधिनियमात तरतूद नसल्याने कायमस्वरूपी नस्तीबंद करण्यात येत आहेत. अशा संस्थांनी नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करावेत.

ई) थेट शासनास प्राप्त/दाखल प्रस्ताव-

संस्थांकडून दि.७.७.२०१४ पूर्वी / नंतर तसेच दि.११.०९.२०१७ पूर्वी / नंतर सदरहू शासन निर्णय निर्गमित होण्याच्या दिनांकापर्यंत थेट शासनास प्राप्त/ दाखल झालेले कोणतेही प्रस्ताव शासनामार्फत विचारात घेतले जाणार नाहीत. या कालावधीतील अशा सर्व प्रकरणांवर शासनामार्फत कोणतीही कार्यवाही करण्यात येणार नसून अशी सर्व प्रकरणे कायमस्वरूपी नस्तीबंद करण्यात येत आहेत. अशा संस्थांनी नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करावेत.

उ) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेमार्फत (७.७.२०१४ पूर्वी) / महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत (७.७.२०१४ नंतर) / संचालक वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन यांच्यामार्फत (७.७.२०१४ नंतर) / शासनास थेट प्राप्त (७.७.२०१४ पूर्वी/नंतर) प्रस्तावासंदर्भात-

१) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेमार्फत (७.७.२०१४ पूर्वी) / महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत (७.७.२०१४ नंतर) / संचालक वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन यांच्यामार्फत (७.७.२०१४ नंतर) / शासनास थेट (७.७.२०१४ पूर्वी /नंतर) प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ज्या संस्थांना सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा करण्याबाबत कळविण्यात आले असेल व त्या संस्थांनी सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा केल्यानंतर सक्षमता तपासणी झाली असेल व संस्था अभ्यासक्रम सुरु करण्यास सक्षम असल्याचा अहवाल प्राप्त झाला असेल तर त्या संस्थांची पुन्हा निःशुल्क तपासणी करुन मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.

- २) अशा प्रकारे प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ज्या संस्थांना सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा करण्याबाबत कळविण्यात आले असेल व त्या संस्थांनी सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा केल्यानंतर सक्षमता तपासणी झाली असेल व संस्था अभ्यासक्रम सुरु करण्यास सक्षम नसल्याचा अहवाल प्राप्त झाला असेल तर अशा संस्थांना शासन निर्णय दि.२६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार त्रुटीपूर्वतेच्या दोन **सशुल्क** संधी देण्यात येतील.
- ३) अशा प्रकारे प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ज्या संस्थांना सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा केल्यानंतर सक्षमता तपासणी अहवालानुसार निःशुल्क/ सशुल्क त्रुटीपूर्वतेची संधी देण्यात आली असेल व अशा संस्था अभ्यासक्रम सुरु करण्यास सक्षम असल्याचा अहवाल प्राप्त झाला असेल तर त्या संस्थांची पुन्हा **निःशुल्क तपासणी** करून मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.
- ४) अशा प्रकारे प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ज्या संस्थांना सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा केल्यानंतर सक्षमता तपासणी अहवालानुसार निःशुल्क त्रुटीपूर्वतेची संधी देण्यात आली असेल व अशा संस्था अभ्यासक्रम सुरु करण्यास सक्षम नसल्याचा अहवाल प्राप्त झाला असेल तर अशा संस्थांना शासन निर्णय दि.२६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार त्रुटीपूर्वतेच्या दोन **सशुल्क** संधी देण्यात येतील. तथापि, सशुल्क त्रुटीपूर्वतेची प्रथम संधी देण्यात आली असेल व अशा संस्था अभ्यासक्रम सुरु करण्यास सक्षम नसल्याचा अहवाल प्राप्त झाला असेल तर अशा संस्थांना शासन निर्णय दि.२६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार त्रुटीपूर्वतेच्या **अंतिम सशुल्क** संधी देण्यात येईल.
- ५) अशा प्रकारे प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ज्या संस्थांना सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा केल्यानंतर सक्षमता तपासणी अहवालानुसार निःशुल्क त्रुटीपूर्वतेची संधी देण्यात आली असेल, तथापि त्या संस्थांची तपासणी झाली नसेल अशा संस्थेस आता शासन निर्णय दि.२६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार त्रुटीपूर्वतेच्या दोन **सशुल्क** संधी देण्यात येतील.
- ६) अशा प्रकारे प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ज्या संस्थांना सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा करण्याबाबत कळविण्यात आले असेल व त्या संस्थांनी सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा केला असेल, तथापि सक्षमता तपासणी अद्याप झाली नसेल तर त्या संस्थांकडून शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार विहित करण्यात आलेल्या **शुल्काच्या फरकाची रक्कम भरणा करून घेऊन (पूर्वीच्या तरतूदीनुसार शुल्क भरणा करण्यात आले असल्यास) तपासणी करून अंतिम मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.**
- ७) अशा प्रकारे प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर ज्या संस्थांना सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा करण्याबाबत कळविण्यात आले असेल व त्या संस्थांनी सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा केला नसेल, तर शासन निर्णय दि. २६.१०.२०१७ मधील तरतूदीनुसार सदर **पत्र रद्द** समजण्यात येईल. अशी सर्व प्रकरणे

कायमस्वरूपी नस्तीबंद करण्यात येत आहेत. अशा संस्थांनी नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करावेत.

ए) सर्वसाधारण सूचना-

- १) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेच्या शिफारशीनुसार दि.७.७.२०१४ ते दि.११.०७.२०१४ या कालावधी दरम्यान काही प्रकरणी शासनामार्फत आवश्यकता प्रमाणपत्र देण्यात आली आहेत. अशी प्रकरणे भारतीय परिचर्या परिषदेकडे सादर करण्यात आली असो अथवा नसो, तसेच भारतीय परिचर्या परिषदेने त्यांना मान्यता दिली अथवा नाकारली अथवा कोणताही निर्णय दिला नसल्यास, आता या कालावधीतील कोणत्याही प्रस्तावावर शासनामार्फत कोणतीही कार्यवाही करण्यात येणार नसून अशी सर्व प्रकरणे कायमस्वरूपी नस्तीबंद करण्यात येतील. अशा संस्थांनी नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करावेत.
- २) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेकडून दि. ११.७.२०१४ नंतर शिफारस करण्यात आलेली सर्व प्रकरणे महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळ अधिनियमातील तरतूदीनुसार महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेला कोणतेही अधिकार नसल्याने कायमस्वरूपी नस्तीबंद करण्यात येत आहेत. अशा संस्थांनी नव्याने महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करावेत.
- ३) महाराष्ट्र परिचर्या परिषदेची/महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळाची शिफारस असो अथवा नसो, दि. ७.७.२०१४ पूर्वी/नंतर शासनामार्फत आवश्यकता प्रमाणपत्र देण्यात आल्यानंतर भारतीय परिचर्या परिषदेमार्फत दि.११.०९.२०१७ पूर्वी ज्या विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेस मान्यता देण्यात आली आहे, त्यामध्ये कोणताही बदल शासनामार्फत आता करण्यात येणार नाही. भारतीय परिचर्या परिषदेने मान्यता दिलेली विद्यार्थी प्रवेशक्षमता अंतिम समजण्यात येईल.
- ४) तसेच आवश्यकता प्रमाणपत्र म्हणजे शासनास राज्यामध्ये संबंधित संस्थेमार्फत परिचर्या महाविद्यालय सुरू करण्यास तत्कालिन परिस्थितीमध्ये कोणतीही हरकत नसल्याबाबत प्रमाणपत्र (सशर्त) असून त्यामध्ये नमूद विद्यार्थी प्रवेशक्षमता ही अंतिम मंजूरी नाही. सबब, आवश्यकता प्रमाणपत्रामध्ये नमूद विद्यार्थी प्रवेश क्षमतेप्रमाणे मंजूरी देण्याबाबत संस्थेची विनंती विचारात घेतली जाणार नाही. त्या संस्थांची पुन्हा नियमाप्रमाणे विहित पद्धतीने तपासणी करून मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.
- ५) ज्या प्रकरणी संस्थेमार्फत दि.७.७.२०१४ नंतर सक्षमता तपासणी शुल्क भरणा करण्यात आला असल्यास, तथापि सक्षमता तपासणी झालेली नसल्यास सदरहू शासन निर्णय

निर्गमित होण्याच्या दिनांकापासून एक महिन्यात संबंधित संस्थेने शासनास विनंती सादर करावी. त्याची एक प्रत संचालक, महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळ यांना सादर करावी. त्यानंतर करण्यात आलेली संस्थांची विनंती विचारात घेतली जाणार नाही.

- ६) सन २०१८-१९ साठी सर्व नवीन तसेच विद्यार्थी प्रवेश क्षमतावाढीचे प्रस्ताव एक वेळची बाब म्हणून संचालक महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळ यांचेमार्फत सदर शासन निर्णय निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या कालावधीमध्ये शासनास सादर करण्यात येतील. यासाठी भारतीय परिचर्या परिषदेचे मूळ निकष (guidelines) विचारात घेतले जातील. त्यासाठी इच्छुक संस्थांनी महाराष्ट्र परावैद्यक व शुश्रूषा शिक्षण मंडळामार्फत प्रस्ताव सादर करण्याची कार्यवाही करावी.
- ७) केंद्र शासन, राज्य शासन व स्थानिक स्वराज्य संस्था यांच्या पदविका (ए.एन.एम./जी.एन.एम.) परिचर्या अभ्यासक्रमाच्या सर्व नवीन तसेच प्रवेशक्षमतावाढीच्या प्रस्तावांना सक्षमता तपासणी शुल्क आकारण्यात येणार नाही. तथापि, उपरोक्त धोरणाप्रमाणे कार्यवाही करून नियमाप्रमाणे विहित पद्धतीने तपासणी करून मान्यता देण्याबाबत निर्णय घेण्यात येईल.
- ८) अभिमत विद्यापीठामार्फत दाखल करावयाच्या परिचर्या पदविका अभ्यासक्रमांच्या प्रस्तावांसाठी देखील उपरोक्त खाजगी विनाअनुदानित संस्थांप्रमाणे विहित करण्यात आलेली कार्यपद्धती लागू करण्यात येत आहे.

२. सदर धोरण भारतीय परिचर्या परिषदेच्या सध्याच्या कायदेशीर स्थितीवर अवलंबून असून केंद्र शासन अथवा भारतीय परिचर्या परिषद किंवा तत्सम केंद्रिय सर्वोच्च यंत्रणेमार्फत परिचर्या अभ्यासक्रम विषयक धोरण निश्चित केले गेले, तर त्याअनुषंगाने यथायोग्य विहित मार्गाचा अवलंब करून राज्य शासनामार्फत धोरणामध्ये आवश्यक ते बदल करण्यात येतील.

३. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०७१११७२१५९४५१३ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(डॉ.श्री.पुं.कोतवाल)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राज्यपाल सचिवालय, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई,

२. मा.सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद मुंबई यांचे सचिव, विधान भवन, मुंबई.
३. मा. अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, मुंबई यांचे सचिव, विधान भवन, मुंबई.
४. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. सर्व मंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा.विरोधी पक्ष नेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद यांचे सचिव, विधानभवन, मुंबई.
७. मा.विरोधी पक्ष नेता, महाराष्ट्र विधानसभा यांचे सचिव, विधानभवन, मुंबई.
८. सर्व राज्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
१०. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१३. सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१४. सचिव, आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय, भारत सरकार निर्माण भवन, नवी दिल्ली.
१५. सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
१६. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन, मुंबई.
१७. संचालक, आयुष संचालनालय, मुंबई.
१८. संचालक, आरोग्य सेवा, मुंबई.
१९. प्रबंधक, महाराष्ट्र शुश्रूषा व परावैद्यक शिक्षण मंडळ, मुंबई.
२०. प्रबंधक, महाराष्ट्र परिचर्या परिषद, मुंबई.
२१. सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२२. सर्व सह सचिव/उपसचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२३. निवडनस्ती (शिक्षण १)